

1. kötete fölsorakoztat, személyekhez kötött tudnivalókban. Az író Dobos Lászlótól a színész Dráfi Mátyáson át Pikáli Gyula közgazdáig, Tirinda Péter parlamenti képviselőig mindazok életrajzát búvárolhatjuk, akikről remélhetőleg tudtunk már többet-kevesebbet (vagy csupán most találkozzunk velük?); akik ma is valahol Kassa és Prága közt tevékenykednek, vagy a közelmúltban Magyarországra, esetleg a világ más fertályára települve igyekeznek hűek maradni szülőföldjükhöz és anyanyelvükhöz.

A Szőke József és Viczián János által szerkesztett lexikon minden magyarországi polgárnak hasznára válik (bizonyára a Cseh Köztársaság és Szlovákia magyarjainak is) – az észak-magyarországi régióban pedig tán még sűrűbben lekerül majd a polcokról.

Horpácsi Sádor

Ardamica Ferenc: Piszokul felhergelve

Nem volt nehéz megjósolni Ardamica előző kötetéről (Tejszínhabos halál, Madách Kiadó, 1991.), hogy vissza fog térni és találni eredeti témáihoz és stílusához. Furcsa paradoxona honunk irodalmának, irodalomkritikájának, hogy miközben Páris Zola és a Germinál hallatlan népszerűségét ünnepli, itthon szinte félve írjuk le a realista jelzőt, mintha az végképp idejét múlttá vált volna a postmodern korában. Kétségtelen, hogy Ardamica témái, világlátása közelebb állnak a realizmus klasszikusaihoz, mint a sokszor rejtvényyszerű modernnekhez. Ezt a megjegyzést azonban nem kritikának szánom, sőt, hisz maga a közép-európai valóság sem haladta meg érdemben az említett stíluselméletet. Az élet küzdelmes, nehéz, s a már meghaladottnak tűnő témák: szegénység, nincstelenség, proletár – lumpenproletár sors is új tartalmakkal aktualitással telítődnek. Ezzel még nem mondtam azt, hogy az Ardamica-novellák a

világirodalom élvonalába sorolnak, de azt igen, hogy szándékuk és színvonaluk tisztességes, tisztességes.

Vannak írók, akik életéveik szaporodtával tágitják köreit, új területeket hódítanak meg, azaz úgy váltanak, hogy megújulnak. Nos Ardamica nem ilyen író. Nem egészen pontos hasonlattal ő inkább egyre mélyebbre ás, újra és újra bejárja élete eddigi tereit. Egyik ilyen szomorúan visszatérő témája a szülés közben megsérült kisfiú korai halála

(Hazahoztuk Ferikét, Katica-bogár). Minden új feldolgozásban lehánt a történetről valami sallangot, magyarázó, tehát nem igazán epikus elemet. A lét akkor is abszurd, ha az élet maga sikeres, telített. Egy kisgyerek halála, maga a torz- és koraszülés még a háborútól edzett olvasót is megrendíti. Azért emelem ki éppen ezt a témát, ezt a két novellát, mert ezek hangulata mintegy szét-sugárzik a kötetben. Akit ilyen kegyetlenül sújt a sors, az már szinte játéknak veszi, ha kenyerét rovarirtással, fertőtlenítéssel keresi. Igen, ebben a kötetben találkozunk a brigáddal (A megfelelő telefonszám, Elromlott a lift, Piszokul felhergelve), amely a panelházban magányosan elhalt öregember többnapos hullája után fertőtleníti a lakást. Ezekben a

történetekben nem maga a lenézett munka (miért lenézett, amikor pótolhatatlan?) fázisai a megdöbbenőek, hanem az előidéző okai. Hogyan maradhat a hulla 12 napon át egy bérházi lakásban? Úgy, hogy csak a csaposnak tűnik fel az alkoholista öregember hiánya, mert sem a családjának, sem a szomszédainak nem kell, nem hiányzik. Sőt – tudjuk meg a már-már bohózati elemekkel fűszerezett Elromlott a liftből –, úgy temetik el Pokorny nénit, hogy jószerével senki sem ismerte, senki se tudja felidézni az arcát.

Tetszik nekem – új vonás! – Ardamica gyilkos iróniája, amellyel szakmáját, az íróságot megesisipkedí. Nem kegyelmez sem a köldöknéző, állandóan szenvedő, az életet eszupán megírandó témának tekintő írói pózoknak (Legföljebb novella, Dögkeselyű), sem az üres semmitmondásnak. Egyik kollégám szerint ma túl sok az író, egyáltalán értelmiségi nálunk, s minthogy a pártállam már nem hajlandó el és kirtartani őket, most lázadoznak, siránkoznak. Nos Ardamicának nem adta meg a sorsa, hogy "főhivatású" író lehessen, de ezt talán nem is bánja. Nem kényszerült megalkuvásokra, hű maradhatott önmagához, a témáihoz. Rossz kedve (Gödény) viszont indokolt, mert siker, visszaigazolás nélkül se lehet élni. De az, hogy mind a két lábával a földön áll – tanúbizonyosság ez a kötet is – garantálja, hogy a témáiból nem fogy ki, s olvasója is lesz. (*Madách Könyvkiadó, Pozsony 1992.*)